
Österreichische Nationalbibliothek
+Z253504604

VINJAGE

od

Mirka Bogovića.

II.

U ZAGREBU.

Brzotiskom Dragutina Albrechta.

1862.

Kad su koncem prošle godine — i to usrěd zime, kad im nebì vrîme — Vinjage moje ugledale běli svět, něsam se ni s daleka nadao tomu, da će mi isti tèrs lětos opet lozovit i vinjagami plodovit biti; pa gle, uzpèrkoz bivšem p r o l ě t n o m mrazu, urodì ipak tako obilato kao god i lani. Uzrok rědkomu tomu pojavu prirodnom nije drugi van jedino taj, što mi spomenuti tèrs ili da pravo rečem: t è r s e n j e něki prijatelji osobito prijaznimi i blagimi traci priznanja svoga ogrijaše, bodreći ga silno i rodovitost mu potičući, na čemu im blagodarim time, što ih novim evo plodom s istoga tèrsa radostno darivam.

U Zagrebu na dan 15. listopada 1862.

M. B.

I.

Štogod sunce světa ogrěva,
Znadem da se pije i pěva,
Pače znadem da se ljubi,
I što 'e milo da se snubi;

Ali nek je kod tudjine,
Izvan naše domovine,
Život dobar makar kako,
Naš je bolji svakojako. [1])

II.

Svigdě ti je, mili pobro,
Medj dobrimi ljudmi dobro,
Al kad dodje do nevolje,
Doma ipak još najbolje;

Što je dobro, svagdě štujmo,
Ali svoje uzvisujmo
I branimo, bud pijući,
Bud kèrvavi boj bijući.

III.

Gostoljubnost u Slavjana'
U obće je světu znana,
S tog su svuda u Hèrvata'
Otvorena gostom vrata;

Ako nije gost opaki,
Dobro nam je došo svaki,
Al odněli svakog vrazi,
Koj nam hlěb i sol pogazi.

IV.

Čuo sam starce gděno vele:
S pune čaše, s pune zděle
Priatelja mnogi steče,
Koj mu kašnje ledja okreće;

Zato slušaj svéta moga:
Časti — ali pazi k o g a,
Da, kad častit možd prestaneš,
Na cědilu neostaneš. [2])

V.

Kako se po perju tica,
A po repu zna lisica,
Tak' se u družtvu, věruj meni,
Umah pozna gost šareni;

Jer pošteno piti neće,
Već u vino vodu meće,
A uz to će šarat, plesti,
Nemoj pokraj njega sesti!

VI.

Rěč je: odkud pčela meda,
Odtud pauk sisa jeda,
S tog svejedno ni to nije
Tko u družtvu s tobom pije;

Dobar čověk, kad se opije
Makar kako, zloban nije,
Dočim čověk zlobne ćudi,
Pijan, odmah škodit žudi.

VII.

U vinu se — to svak' znade —
Kadšto bratja i zavade,
Al se skoro i pomire,
Te uz čaše ruke šire;

U susret si tada hèrle,
Pa se ljube, pa se gèrle,
Jer ih nuka tajna sila:
Bratja bila, bratja mila!

VIII.

Dèrž' se, kano pijan plota,
Tih pravilah svog života:
Pèrvo: družtva vodopijah
Věk se čuvaj kano zmijah;

Drugo: gdě se vino cědi,
Tù se nadji, pij i sědi;
Treće: pij, dok piti možeš,
A prestani, kad nemožeš.

IX.

U Hèrvatskoj nij' veselja,
Gdě na stolu nema zelja,
A gdě uz to nema piti,
Tamo nije dobro biti;

Gdě pak ima jedno i drugo,
Nepita se tù baš dugo,
Već si složna bratja u petak
Stvore božić ili svetak.

X.

Prazna stakla i barila
Priatelje nedvorila,
Veće dobrog vina puna,
Svedj, bez měre i računa;

A gosti nek čaše prazne,
Koji neće, nek se kazne,
Pa će biti pravo svima:
Domaćini i gostima.

XI.

Gdě je bratje, tù je děla,
Ali treba i vesela
Da uz dělo bratja budu,
Hrabreći se u svom trudu;

Pa buduć bez kèrčevine
Neimade otčevine,
Zato, bratjo, hajd veselo,
Pojuć, pijuć, svak' na dělo!

XII.

Naš prijašnji život gine,
Odkad s proste smrěkovine
Znane svetog Petra brade [3])
Pred kèrčmami svud nestadè;

Odkad svuda pivo vare,
Dobro pako vino kvare,
Odkad měra nije věra —
Nevěra nas s doma těra.

XIII.

Videć Višnji gdě čověka
Zlo na světu razno čeka,
Žao mu bjaše ubogoga
I nesretnog stvora svoga;

Pa u božjem sinuv licu
Suza — kapnù na zemljicu,
A s té suze tèrs postadè,
Koj nam rajsku kaplju dadè.

XIV.

Sjajni gosti u palači,
Pri pečenju i pogači,
Niti sbore, nit se smiju,
Zašto? — vina jer nepiju;

U kolibi ljudi od puka
Cèrn kruh jedu s malo luka,
Al im ručak pěv začina,
Zašto? — jerbo piju vina. [4])

XV.

U nevolji ništ' nij' bolje
Nego dobre biti volje,
To nij' težko, samo slušaj,
Uztrebaš li, a ti kušaj;

Hajd u družtvo prav' veselo,
Pa će ti se vedrit čelo,
Po malo će magle ginut,
A trak dobre volje sinut.

XVI.

Videć kako mnogi teče,
Samo veću čast da steče,
Ili pako pusto blago,
Mislim vazda: kak ti drago!

Što si želiš, nek ti bude,
Bog ti srećom krunio trude,
Pa se veseo tad nasmijem,
Te natočiv čašu — pijem.

XVII.

Suhovica kad okrene,
Svuda cvěće rado vene,
Ali iza rose i kiše
Lěpše cvate i miriše;

Kad li meni što pofali,
Ili kad me žedja pali,
Tad se vincem ja zalěvam,
Pa gle — s města zdrav zapěvam.

XVIII.

Ti me pitaš, gdě sam bio,
Što li tako zadocnio?
Bio sam kod znanca svoga,
Gdě suh dèrži sirovoga;

Gdě se čista kaplja toči,
Jezik vodom pak nemoči,
I gdě mi je dobro bilo,
Rěčju: u klěti, gdě se pilo.

XIX.

Znam, da sèrcem našim vlada
Uspomena, pa i nada,
Al što 'e bilo, to je prošlo,
Što će biti, još nij' došlo;

Čast prošlosti, budućnosti! —
Al takodjer sadašnjosti
Čast i pravo njeno dajmo,
Čaše ružam' ověnčajmo! [5])

XX.

Natoči mi sad čašicu,
Vino daje u slast žicu,
Duh se njime kriepi, diže,
Te na krilih raj dosiže;

Al' se neboj, već dotoči!
Jer da mi ga duh i uoči,
Neznam, bi li osto u raju,
Ako piti tam nedaju.

XXI.

Istina je, brate, prava,
Štono Francez, mudra glava,
Tvèrdi veleć: ték se radja,
Istom kad se téku ugadja. [6])

I ja mnokrat to izkusih,
Jer čim pèrvu čašu iztrusih,
Drugu stadoh piti valje,
Zatim treću — i tak dalje.

XXII.

Svatko znade što se kaže,
Da do triput Bog pomaže,
A tajiti ni to neće,
Da bez treće nije sreće;

Što je od tri čaše više,
Nebroji se i nepiše,
Što pak manje, baš nevrědi
Da se o tom i besědi.

XXIII.

Čekan biti, pa nedoći,
Spavat leći, spat nemoći,
Primat nehar město hari,
To su do tri mučne stvari; [7])

Talijani tako mniju,
Al ja znadem stvar mučniju
Još triputa: žedan biti,
A neimat šta za piti.

XXIV.

Dva si znanca něšto mižu,
Te se s města svoga dižu,
I po starom običaju
Bratinstvo si napijaju;

Tad se bratski gèrle i ljube,
A svědoci dan negube,
Već i oni si natoče,
Te „s punoga“ im svědoče. [8])

XXV.

Nij' za vodju svak' tko jaše,
Nit ko britku sablju paše,
Nit za kuće gazdu nije
Svaki tkogod vina pije;

Ak nemožeš vodja biti,
Bud' bar junak siloviti,
Neuměš li pak napiti,
A to umij bar popiti.

XXVI.

Teb' u zdravje, domaćine,
Vrědni roda našeg sine,
Stoj veselo mnoga lěta
Bez svih jadah i bez šteta';

Gorice ti věk rodile,
Njive vazda plodne bile,
Množilo se tvoje blago,
Ljubilo te milo i drago!

XXVII.

Oj prijane, bor t' ubio!
Što si mi se zamislio
Gledajući u to piće
Kano kvočka u piliće?

„Baš se“ reče „nehotice
Sětih zlatne poslovice:
Bolje piti, a zlo biti,
No zlo biti, a ne piti.“

XXVIII.

Nuder, bratjo, da kucnemo,
Ali prije neg' gucnemo,
Nek zapěva i napije
Svak' što mu je najmilije;

Na što svaki reče koju,
I zapěva pěsmu svoju,
A moj prijan viče i maše:
„Puna sèrca, pune čaše!“

XXIX.

Gazda veli: daj s pehara
Da točimo božjeg dara,
A sram bilo onog gosta
Koj mi reče: sad je dosta!

Na što prijan: „tak' mi Boga!
Od nas nećeš čuti toga,
Nam će onda dosta biti,
Kad nas u grob smèrt prehiti.

XXX.

Kad prijanu tko napija,
Zdravica mu istom prija,
Kad mu dadu — ćudne sreće! —
Piti s čaše ponajveće;

„Svakom“ veli „nek je svoja,
Stubička je měra moja!“ [9])
Tad kićeno probesědi,
I do kapi čašu izcědi.

XXXI.

Moj ti prijan znade piti,
Nu i mudro zna sboriti,
Jednom reče iznenada
Svom kèrčmaru: „čuj me sada!“

„Da sam kralj, a ja bi svima
Oprostio zločincima,
Gledao bi svim kroz pèrste,
Osim — koji vino kèrste.“

XXXII.

Svak' prijana sušěd kara,
Te mu něšto prigovara,
Ovaj: da mu glava vrije
Silnim duhom — kad se opije;

Onaj opet: da će moći
Vazda suh kroz lagav proći,
A treći mu to nameće:
Da s praznoga piti neće.

XXXIII.

Susěde pak prijan kudi,
Veleć, da su zlobni ljudi,
Koji ti ga i kod pira
Svedj vredjaju s čista mira;

„Svedj me“ kaže „jelom dvore,
Zar neznadu: kad se ore,
Da se mora i vlačiti,
Dakle kad se jede i — piti.“

XXXIV.

Noćas kad se pěvajući
Prijan s kèrčme vraćo kući,
U jedanput pět prestane,
Zamisli se něšto i stane.

„Gle, gle!“ reče „ja baš nisam
Galileji, [10]) to znam i sám,
Ipak vidim svět, kao kolo,
Da se kreće na okolo.“

XXXV.

Onomadne svog prijana
Nadjoh ljudski baš pijana,
Gdě na klupi spava mirno,
Te ga sbudih bezobzirno;

Al on mudre rěči izusti:
„U miru me, brate, pusti,
Čista savěst, puna glava
Svigdě, věruj, dobro spava.“

XXXVI.

„Slušaj," reče prijan živo,
„Ala lěp sam sanak snivo,
Da je najme naša Sava
Vinom tekla do Dunava."

„A ja da sam šaran bio,
Te u Savi svedj plovio,
Pijuć vina město vode,
Ali žalbog — sanak odè."

XXXVII.

Lani, pošto berba prodje,
U Zagorje prijan dodje;
„Što ćeš, mošta [11]) ili vina?“
Upita ga domaćina;

„Mladost, ludost — neću onoga,
Starost, mudrost — već ovoga!“
Stane prijan mudrovati,
Pa se starog vina lati.

XXXVIII.

Prijan dobro prispodobi
Mošt i vino ljudskoj dobi,
Jer kó mladost i mošt vrije,
Te mirovat neumije;

Dočim vino, kad ostari,
S mudrostju se rado pári,
Jer tko se ga pomno uživa,
Tom mudrosti tajne odkriva.

XXXIX.

Jednom ti je prijan pèrvi
Prošo preko uzke bèrvi
Klecajući, neupravo,
Kó vèrtoglav, ali — zdravo.

Videć čudo na svôe oči,
Svak' se s nova osvědoči,
Gdě istina mora biti:
Da pijane sám Bog štiti.

XL.

Kad u kèrčmu prijan stupi,
Umah šakom o stol lupi
I poviče: „pij delija,
A ti toči Angjelija!“ [12])

Gostu pako, koj se čudi,
Neznajuć mu jošte ćudi,
Reče: „tù smo svi jednaki
Kó u cèrkvi — gazda svaki!“

XLI.

U jesensko doba, kada
Sa dèrveća lišće pada,
Često u kasno doba noći
„Ihuhu!“ je čuti moći;

To ti mužek [13]) podvikuje,
Veseo, da se svuda čuje,
Jerbo s klěti kući hèrli,
Svoju snahu da ogèrli.

XLII.

Mnogom, kažu, život vene
S dobrog vina, s lěpe žene,
Jer su sladka dva čemera,
Kad god im se nezna měra;

Jest! — al buduć da uz sladko
Rad prianja ipak svatko,
Kušaj mudro jedno i drugo,
Pa ćeš živit sretno i dugo.

XLIII.

Rěč je: voda nije zdrava,
Veće svaka grozničava,
Udovica svaka pako
Samovoljna i to jako;

S tog neljubi udovice,
Nepij' vode sbog groznice,
Već pij' vina, nije hasne,
I děvojke ljubi krasne.

XLIV.

Komu Bog i sreća dade,
Da se u dobar čas sastade
Sa děvojkom zorolikom,
I sa vinom cèrvenikom;

Tomu ti se raj odkriva,
Jer dvostruku slast uživa,
Samo neka hladno piti
I vatreno zna ljubiti.

XLV.

U čašici rujno vino,
Zatim zlato materino,
Kad zagledam zasebice,
Sravnivam ih nehotice;

Jedno i drugo mi se smije,
Te mi sèrce divno grije,
Jedno i drugo slatko 'e jako,
Pa i varat zna jednako.

4

XLVI.

Oj čašice drugarice,
Rumen-ružo děvojčice,
Pèrva moje sve uzdanje,
Druga moje milovanje;

Svedj mi sjale, pune, krasne,
Kó blizanci zvězde jasne,
Nikad mi se nesmračile,
I na blizu svedj mi bile!

XLVII.

Oj měseče pobratime,
I zvězdice posestrime,
Što škiljite kroz prozore?
Neću kući ni do zore!

Nepušta me děvojčica,
Niti evo tá čašica,
Slatke ove dvě namame,
Nebrin'te se dakle za me! —

XLVIII.

Na života pustoj stazi
Da se nama neomrazi
Svět taj cěli, pa i ljudi,
Dva nam čuvstva griju grudi:

Priateljstva ćut blažena,
I ljubavi ćut vatrena,
Ovu dakle čašu slavi
Priateljstva i ljubavi!

XLIX.

Amo čaše! Bog poživi —
Bili mèrtvi, bili živi —
Našeg kreta početnike
I narodne zatočnike;

Koji rod naš probudiše,
S mraka na dan izvodiše,
Živim ruka cvěćem cvala,
Mèrtvim slava grob věnčala!

L.

Ovu čašu duhu věka,
Koj nas zove, koj nas čeka,
Da pod sjajnom svôm zastavom
Nas povede stazom pravom;

Zastava se tá jur vije,
A nad nami pravda bdije,
Hajdmo dakle, nek nas vodi
K sreći, slavi i slobodi.

Izjasnjenja.

[1]) Poznato je, da samoživi i materialni ljudi drugo načelo nepoznadu, do jedino: „ubi bene, ibi patria," te dèržeći se toga, idu, kao što se veli, svikamo „s tèrbuhom za kruhom," nehajeći gotovo ništa za uzvišenu i plemenitu onu svezu, koja bi ih skapčati imala s milom domovinom, a u njoj s bratjom jednorodnom. S toga je svakako znamenito i reć bi karakteristično, da se kod nas i u Ugarskoj od nĕgda rabila slĕdeća gore navedenoj sasvim protivna latinska poslovica: „extra Patriam (Hungariam) non est vita, et si est vita, non est ita," što ujedno dokazuje, da je kod nas i u Ugarskoj već u starije doba vladala domoljubna nĕka ćut, kojom se stari naši ponosiše, pa kojom se i nama ponositi valja svakom prilikom, želimo li štovani i gledani biti u svĕtu.

[2]) Tomu posve praktičnomu savĕtu odgovaraju takodjer slĕdeće zanimive dvĕ vèrstice, što sam ih jednoč u nĕkoj narodnoj pĕsmi čitao i upamtio:

„Nestà vina, nestà razgovora,
Nestà blaga, nestà prijateljah."

Navedene evo dvĕ vèrstice slažu se takodjer glede smisla s onom jur lani u I. svezku mojih Vinjagah

pod br. VIII str. 16. priobćenom pěsmicom, a osim toga reko bi čověk, da su i prilično točan prevod poznate one latinske dvovèrstice (distichona):

„Donec eris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.“

[3]) Kod nas u provincialnoj Hèrvatskoj zove narod „svetog Petra bradom“ onaj cimer od smrěkovine, što ga običavaju kèrčmari izvěsiti kao vinokažu. Po naših selih još i dan danas svuda vidět možeš, gdě se izpred kèrčmah veselo nišu slične svetog Petra brade, dočim ih dan na dan sve to većma nestaje po gradovih, gděno ih izměnjuju novi i — kako vele — civilizaciji bolje odgovarajući cimeri.

[4]) Kad sam prolětos dao okapati svoj vinograd, stalo mi je do toga, da se taj posao obavi kako treba, pa s toga dadoh težakom vina. I gle sbilja, svima je odmah posao bolje od ruke išao, jer krěpko i složno prionuše uz radnju, šaleći se uz to i primětjujući dosětljivo koješta, navlastito o vinu. Tom prilikom čuo sam od tadašnje kopačice Jane Župićeve, inače suseđe moje i ovejane Hèrvatice staroga kova, kratku narodnu pripověst, što ju evo upotrěbih u toj pěsmici, te se u někom obziru slaže i s onom, što ju pod br. XVIII priobćih u I. svezku Vinjagah, dakle jur prije, nego li mi poznata biaše priča od moje suseđe priobćena.

[5]) Stari Gèrci, pa poslě i Rimljani običavahu prilikom svojih gostbah čaše ružami ověnčati, što něki njihovi suvremeni pisci svědoče, akoprem něki noviji tvèrde, da se taj običaj kritično dokazati neda; nu bilo kako mu drago, svakako je lěpa i poetična idea, lahko izvedima, a dolikujuća posve narodu takovom kao što biahu Gèrci, stari ovi Rimljanah a iza njih i ostalih narodah blagi učitelji u svemu što bi krasno, plemenito i ukusno. — I naši stariji i slavni pěsnici dèržahu za čělo, da je slično ověnčavanje čašah u običaju bilo, buduć o tom i pěvaju. Tako n. p. (vidi I. svezak Vinjagah str. 61 i 64) naš stari Ranjina pěva:

„Vaše čaše vi u slavi
Gorskim cvětjem uresate,
Kad zdravice napijate
U drag biljeg od ljubavi."

A i slavni Gjorgjić pěva:

„Da se obilniem cvětjem krune
Rujna vina čaše pune."

[6]) Francezi, kao što je poznato, služe se često slědećom vèrlo značajnom poslovicom: „l' appetit vien en mangeant."

[7]) U Talianah, osobito Mlětčanah, imade slědeća poslovica u stihovih:

„Aspettare, e non venire,

Star in letto, e non dormire,
Far piacere, e non gradire,
Son tre cose da morire."

8) U nas Hèrvatah stari je običaj kad se dobra dva znanca gděgod prilikom kakove gostbe sukobe, te im se sèrce kako valja razigra, da se tako zvanom „čašom bratinstva" pobrate. Ovom prilikom oba pravo imadu izmedju ostalih nazočnih gostovah izabrati si tako zvanih „svědokah" koji su dužni — pošto nova dva pobratima čaše svoje jur izpiše, te se ogèrliše i izljubiše — „iz punoga" kao što se veli posvědočiti, da se dotični znanci zbilja pobratiše, podav time ujedno činu tomu něku zakonitost.

9) Na Stubici, onkraj naših zagrebačkih gorah, rabila se do nedavno jošte mnogo veća měra nego li drugdě u Hèrvatskoj, a to, kažu, da se ima pripisati buni seljačkoj, ili kako ju naš seljak u provincialnoj Hèrvatskoj zove: „mužkoj puntariji" pod seljačkim kraljem Matijašem Gubcem.

10) Galileji, rodj. 18 Veljače 1564 a umr. 8 sěčnja 1642 biaše jedan izmedju najslavnijih muževah šestnajstoga i sedamnajstoga věka, te na glasu ne samo kao matematik i prirodoslovac, već na pose kao zvězdar (astronom). Taj izvanredni čověk odkrio je pronicateljnim svojim umom mnoge dotle tajne zakone naravi, ali ga zato neprijatelji světla i naprědka, tako

zvani školastici i ježuvite ljuto progonit stadoše, pače svemožnim uplivom svojim onamo dotěraše stvar, da ga strahoviti cèrkveni sud u Rimu, poznat pod imenom „inkvizicije“ god. 1633 dne 20 lipnja obsudi te prisili na to, da je morao svetu istinu o kretanju zemlje, što ju priobći u dělu svome — buduć tobož bibliji protivnu nauku — opozvati, pače klečeći svečanom zakletvom odreći se toga osvědočenja svoga. Nu jedva što se tom prilikom Galileji zaklè, zatoptà, čim ustade, silovito nogom o zemlju, te gnjevno uzklikne: „e pur si muove!“ t. j. ipak se kreće.

[11]) Mošt znači u provincialnoj Hèrvatskoj, to što: šira mast, ili mastika.

[12]) Kad se dodje u kèrčmu da se pije, kaže se kadikad u dolnjih naših stranah: „Pij delija, toči Andjelija!“ (Vidi „Narodne srbske poslovice“ što ih izdà Vuk Stef. Karadžić str. 247.)

[13]) Mužek, diminutiv od „muž“ znači u prov. Hèrvatskoj isto što: seljak ili seljanin. I u Ruskoj zove se seljak „mužik“ a diminutivom „mužiček, mužičenko.“ — U nas se rěč: „mužek“ nikad negovori u smislu podrugljivom, već uvěk u šaljivom i blagom, kao što to i ona obće poznata pěsma svedoći, gdě se medju ostalim pěva:

„Mužek se trudi, pak se vèrti“ itd.

